

Likovnim izražavanjem djece predškolske dobi do cjelovitog razvoja

MIHAELA VUKELIĆ¹

¹ Dječji vrtić Bakar, Škrljevo 308B, Hrvatska,
vukelicmihaela@gmail.com

Sažetak U ovome radu istraženo je likovno izražavanje djece predškolske dobi. Najprije je proučena i istražena literatura prema kojoj postoji povezanost likovnog izražavanja s djetetovim razvojem kreativnosti, ali i socijalnim, emocionalnim, tjelesnim i kognitivnim razvojem. U ovome radu prikazuju se i primjeri aktivnosti iz odgojno-obrazovne prakse, a koji su u poveznici s literaturom. Metode prikupljanja podataka korištene pri pisanju ovoga rada su: fotografiranje, videosnimanje, analiziranje fotografija i videozapisa te analiziranje dječjih likovnih uradaka. U aktivnostima je sudjelovalo 14 djece urednog razvoja u dobi od četiri do šest godina. Proučavanjem aktivnosti djece i njihovih likovnih uradaka zaključeno je kako se likovnim izražavanjem doprinijelo njihovu socijalnom (odvijanje aktivnosti u grupama), emocionalnom (emocionalna samoregulacija, pozitivna slika o sebi...), tjelesnom (koordinacija krupnih mišića i fine mišićne koordinacije) i kognitivnom (promišljanje, divergentno mišljenje...) razvoju. Cilj ovoga rada je prikazati pregled zaključaka o važnosti likovnog izražavanja djece predškolske dobi za njihov emocionalni, socijalni, kognitivni i tjelesni razvoj. Glavni zaključak rada odnosi se na doprinos likovnog izražavanja razvoju djece predškolske dobi.

Ključne riječi: cjeloviti razvoj djeteta; likovno izražavanje; umjetnički rad

Uvod

Likovne aktivnosti često su zastupljene u odgojno-obrazovnom radu s djecom rane i predškolske dobi u dječjim vrtićima. Autorica Belamarić (1986) ističe kako je nekada svrha likovnog izražavanja bila u djetetovom samostalnom promatranju i opažanju određenih oblika i pojava. Nasuprot tome, danas se smatra kako djeca likovnim izražavanjem iskazuju i pojedine emocije čime se likovnost značajno povezuje s emocionalnim razvojem. Međutim, suvremene spoznaje, otkrića i rezultati pretraživanja literature ukazuju na povezanost

likovnog izražavanja i s drugim vrstama razvoja poput socijalnog, tjelesnog i kognitivnog. Ovim radom nastoji se istaknuti važnost likovnog izražavanja u razvoju djece predškolske dobi i njihovu doprinosu cjelovitom razvoju djece. Upravo zbog toga prikazani su i primjeri integriranih likovnih aktivnosti i ponude poticaja i materijala te kako se s istima doprinijelo razvoju djece u dobi od četiri do šest godina u jednoj vrtičkoj skupini Dječjeg vrtića Bakar. Glavni cilj je pregled zaključaka o važnosti likovnog izražavanja djece predškolske dobi za njihov emocionalni, socijalni, kognitivni i tjelesni razvoj.

Razrada teme – pregled literature

Prema suvremenoj paradigmi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja dijete je cjelovito biće. Jedan od ciljeva Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje je upravo „cjelovit razvoj, odgoj i učenje djeteta te razvoj kompetencija.“; u tome značajnu ulogu imaju poticajno prostorno-materijalno i socijalno okruženje, ali i integracija aktivnosti s obzirom na integriranu prirodu djetetova učenja (2014, str.12). Pojedini autori (Corbisiero-Drakos, Reeder, Ricciardi, Zacharia i Harnett, 2021) prema (Ludwig, Boyle i Lindsay, 2017) ističu kako se integracija likovnih aktivnosti može koristiti kao strategija koja omogućuje povezivanje različitih vještina i koncepata iz umjetnosti s vještinama i konceptima iz nekih drugih područja. Kreativnost djece manifestira se kroz likovno izražavanje i likovne aktivnosti. Autorice Đuranović, Klasnić i Matešić (2020:1) utvrdile su da se „dječja kreativnost može poticati i razvijati kroz sve aktivnosti u predškolskim ustanovama.“ Može se reći da sudjelovanje djece u likovnim aktivnostima razvija i kreativnost.

Likovne aktivnosti kojima se potiče kreativnost imaju svoj doprinos i tjelesnom i mentalnom zdravlju djece (Akca i Kavak, 2021) te im omogućuje kvalitetnije društveno funkcioniranje. Osim što je povezano s tjelesnim razvojem i mentalnim zdravljem, likovno izražavanje povezano je i sa socijalnim, emocionalnim, kognitivnim i duhovnim razvojem. Socijalni razvoj kod djece predškolske dobi može se prepoznati u „želji za pribivanjem u blizini drugog djeteta, uspostavljanju kontakta i komunikacije, upoznavanjem, pozivu na igru, dogovoru, planiranju, suradnji, potrebi zajedničkog rada, doprinosu

zajedničkom životu, želji za dijeljenjem igračaka s drugom djecom, razveseljavanju drugih, prepoznavanju potreba za pomoć drugima, uvažavanju tuđih želja“ (Herceg, Rončević i Karlavaris, 2010, str. 69). Emocionalni razvoj predškolske djece uočava se u djetetovu samopouzdanju, stvaranju slike o sebi, reguliranju emocija te u sposobnosti privremene odgode zadovoljenja svojih želja/potreba. Korištenjem likovnog izražavanja i art terapije čovjeku se omogućuje lakše izražavanje svojih misli i osjećaja (Stafstrom, 2019) što je povezano s kognitivnim i socio-emocionalnim razvojem. Sušić i Benić (2018) također ističu značaj likovnosti na djetetov cjeloviti, osobito emocionalni razvoj, pritom stavljajući naglasak na kompetencije i način rada odgojitelja o kojemu vrlo često ovisi hoće li se provesti aktivnost likovnog karaktera i kakva će ona biti.

Iz navedenoga je uočena važnost odgojitelja, ali i njegove osobne i profesionalne kompetencije u stvaranju poticajnog prostorno-materijalnog okruženja i ozračja u skupini. U svom istraživanju (Nuberkova, Saira, Alimbekova, Nurgaliyeva i Aitzhanova, 2022) zaključuju o važnosti stvaranja poticajnog okruženja kojim će se djecu potaknuti na likovno izražavanje naglašavajući važnost integrativnog pristupa kako bi se pozitivno utjecalo na djetetov cjeloviti razvoj i razvoj kreativnosti.

Metode

U ovome radu metode prikupljanja podataka su: fotografiranje, videosnimanje, analiziranje fotografija i videozapisa te analiziranje dječjih likovnih uradaka. Istraživački instrumenti su fotografije, videosnimke i likovni uradci. S djecom je provedeno nekoliko likovnih aktivnosti. Aktivnosti su provedene u mješovitoj vrtičkoj skupini Dječjeg vrtića Bakar. U aktivnostima je sudjelovalo 14 djece u dobi od četiri do šest godina.

Za potrebe ovoga rada pomoću egzemplarnog postupka izdvojeni su pojedini dijelovi aktivnosti. Roditelji su o tome obaviješteni te su potpisali informirani pristanak da se fotografije djece tijekom aktivnosti, dob i inicijali imena smiju prikazati u ovome radu.

Analiza provedenih aktivnosti

U ovome odjeljku prikazuju se primjeri aktivnosti kojima se dokazuje povezanost odnosno doprinos likovnog izražavanja s cjelovitim razvojem djeteta predškolske dobi. Egzemplarnim postupkom izdvojene su tri aktivnosti.

Tijekom aktivnosti Dolazak proljeća djeca su imala priliku učiti o različitim teksturama, površinama, plohama, bojama, slaganju kompozicije, kao i obilježjima proljeća (životinje, cvijeće...) pri čemu se doprinijelo kognitivnom i kreativnom razvoju djece. Izuzev toga, djeca su slaganjem kompozicije od ponuđenih oblika, pomoću čičak trake, razvijala divergentno mišljenje stvarajući određenu priču. Istu su priču potom ispričali prijateljima u neposrednoj blizini pri čemu je uočljiva povezanost likovnosti, govorno-jezičnog i komunikacijskog razvoja. Tjelesni razvoj u navedenoj aktivnosti mogao se očitati u razvijanju koordinacije krupnih mišića (mogli su sudjelovati stojeći, čučajući, sjedeći na tlu...), fine motorike šake i prstiju (hvatanje elemenata, opip tekstura, površina, ploha) i koordinacije oko-ruka. Pojedina djeca zajedno su osmišljavala i stvarala priče, nudila prijedloge za daljnji tijek radnje ostvarujući zajedničku interakciju i suradnju. Time se potvrđuje povezanost likovnosti sa socijalnom razinom razvoja. Emocionalna razina razvoja može se primijetiti u zadovoljstvu djece tijekom i nakon aktivnosti odnosno pozitivnoj slici o sebi i emocionalnoj samoregulaciji.



Slika 1. Djevojčice slažu elemente priče



Slika 2. Djevojčica slaže elemente različitih tekstura



Slika 3. Završena priča



Slika 4. Djevojčica priča svoju priču pomoću elemenata

Za potrebe aktivnosti Uskrsno jaje na stepeništu su postavljene plastificirane kartice s različitim crtama i dva flomastera. Na zidu, na vrhu stepeništa, nalijepljen je bijeli hamer papir s nacrtanim oblikom jednog jajeta. Kako su djeca hodala ili silazila niz stepenice, tako su trebala zapamtiti crtu koja se ondje nalazi, uzeti jedan flomaster, doći do vrha stepenica i nacrtati crtu unutar jajeta na hamer papiru.

Ovom aktivnošću djeca su razvijala koordinaciju krupnih mišića (hodanje uz/silaženje niz stepenice, po potrebi čučanj pri dohvaćanju flomastera) i finu mišićnu koordinaciju (hvatač flomastera, povlačenje linija) te koordinaciju oko-ruka. Uočljiva je i povezanost likovnosti s tjelesnim razvojem djece. Promatrajući djecu na fotografijama i tijekom aktivnosti, uočeni su osmijesi na njihovim licima i želja za sudjelovanjem te što uspješnija regulacija emocija čime je potvrđeno da se likovnim izražavanjem djece predškolske dobi doprinijelo njihovom emocionalnom razvoju. Pri ovoj aktivnosti djeca su uočila različite vrste crta, a onda ih i likovno prikazala, čime dolazi do kognitivnog razvoja (uočavanje i pamćenje različitih vrsta crta, imenovanje uz pomoć odgojiteljica). Osim toga, djeca razvijaju kreativnost i divergentno mišljenje.

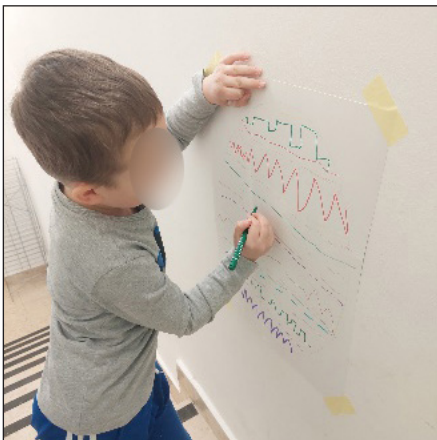
U aktivnosti je sudjelovalo više djece te su se međusobno trebali dogovarati tko će i kada silaziti niz ili se uspinjati uz stepenice, gdje će i kojom bojom nacrtati crtu, hoće li jedno čučnuti, a drugo stajati... Na likovnom uratku jajeta vidljive su različite vrste crta povučene različitim flomasterima i različitim potezima ruke. Iz navedenoga uočen je i socijalni razvoj. Likovnim izražavanjem upravo je na taj način potaknut i govorno-jezični razvoj.



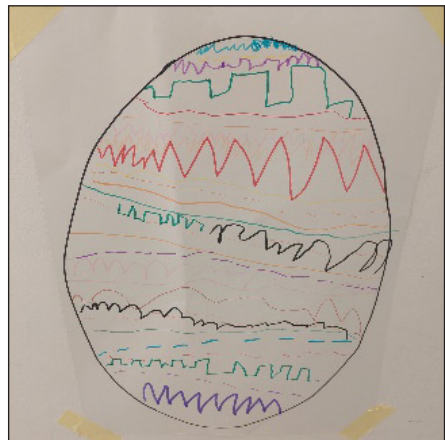
Slika 5. Djevojčice silaze niz stepenište



Slika 6. Djevojčice flomasterom crtaju linije



Slika 7. Dječak stojeći crta linije



Slika 8. Završna verzija likovnog uratka

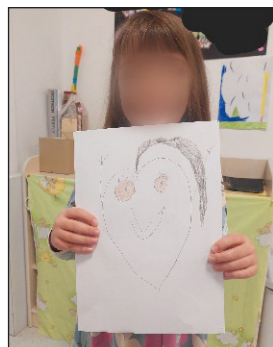
Naposljetku, izdvojit će se primjer još jedne aktivnosti. Naime, odgojiteljica je ispod stolova nalijepila papire i ponudila djeci da pokušaju crtati. Djeca su se isprva čudila i upitala kako će tako crtati. Odgojiteljica ih je potaknula da promisle. Mogli su crtati motive po izboru.

Djeca su uzela bojice, legla ispod stola i započela s crtanjem. Na njihovim licima zavlada su osmijesi te zadovoljstvo tijekom i nakon aktivnosti. Uspješno su regulirali svoje emocije. Navedeno se može povezati s emocionalnim razvojem. Kognitivni razvoj uočen je u načinu crtanja koji je u tom trenutku bio neuobičajen i nov djeci, ali i u načinima likovnog izražavanja (kako se izraziti i koje motive izabrati).

Socijalna razina razvoja prepoznaje se u velikom interesu djece za crtanje ispod stola što ih je motiviralo na dogovor i suradnju gdje će leći, koliko će mjesta zauzeti, koje će bojice/flomastere koristiti. Samim time što su djeca legla ispod stola, ispružila ruke, a neki i savinuli noge, razvijali su koordinaciju krupnih mišića, ali i finu mišićnu koordinaciju koja se očituje u hvatu bojice/flomastera.



Slika 9. Dječak i djevojčica crtaju ležeći



Slika 10. Djevojčica sa završenim likovnim uratkom

Zaključak

Rezultati pretraživanja stručno-znanstvene literature, ali i aktivnosti provedene u praksi, ukazuju na dobrobit i doprinos likovnog izražavanja cjelovitu razvoju djece predškolske dobi. Tome značajno doprinose aktivnosti likovnog izražavanja integrirane s drugim područjima. Uočeno je zadovoljstvo djece u sudjelovanju u ponuđenim likovnim aktivnostima na načine koji su za njih neuobičajeni. Kako bi se navedeno ostvarilo, bilo je potrebno stvoriti poticajno prostorno-materijalno i socijalno okruženje. U literaturi velik je naglasak stavljen na socijalni, emocionalni i kognitivni razvoj te kreativnost. Ipak, kroz praksu je uočeno kako su djeca kroz integrirane likovne aktivnosti razvijala tjelesni, govorno-jezični i komunikacijski razvoj što je jedan od nedostataka prikazanih rezultata iz literature. Za buduća istraživanja preporuča se povećanje broja istraživanja s djecom rane i predškolske dobi, kao i obraćanje više pozornosti na povezanost likovnog izražavanja s drugim vrstama razvoja.

Literatura

- Akca, F., i Kavak, G. (2021). Scale of Visual Creativity in Art: A Study on Scale Development and Construct Validity. *International Journal on Social & Education Sciences*.
- Belamarić, D. (1986). *Dijete i oblik: Likovni jezik predškolske djece*. Zagreb: Školska knjiga.
- Corbisiero-Drakos, L., Reeder, L. K., Ricciardi, L., Zacharia, J., i Harnett, S. (2021). Arts integration and 21st century skills: A study of learners and teachers. *International Journal of Education & the Arts*, 22(2).
- Đuranović, M., Klasnić, I. i Matešić, I. (2020). Fostering children's creativity in preschool institutions. *Školski vjesnik*, 69 (1), 111-132. DOI: <https://doi.org/10.38003/sv.69.1.3>
- Herceg, L., Rončević, A. i Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, (2014). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. *Narodne novine*. Preuzeto s <http://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalnikurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>, 22_16.3.2024.)
- Nurbekova, S., Saira, Z., Alimbekova, A., Nurgaliyeva, D., i Aitghanova, E. (2022). Integrative Approach to the Quality of Preschool Education in the Development of the Creative Potential of Preschool Children. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*, 14(3), 909-914. DOI: <https://doi.org/10.18844/wjet.v14i3.7383>
- Stafstrom, C. E. (2019). Using artwork to understand and address the psychosocial challenges facing children and adolescents with epilepsy. *Epilepsy & Behavior*, 101(Pt A), 106572-106572. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.yebeh.2019.106572>
- Sušić, B. B., i Benić, M. Ž. (2018). Educators' Sensibility in Music and Visual Arts as a Foundation for Encouraging Creative Expression in Children/Glazbeni i likovni senzibilitet odgojitelja kao temelj poticanja dječjeg stvaralačkog izraza. *Croatian Journal of Education - Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 20.